

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Bakalářská práce

Zahraniční obchod a jeho determinanty

Ludmila Kovbasnjuk

© 2019 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Ludmila Kovbasnjuk

Provoz a ekonomika

Název práce

Zahraníční obchod a jeho determinanty

Název anglicky

Foreign Trade and its determinants

Cíle práce

Cílem práce je zpracovat analýzu vývoje zahraničního obchodu v období 2000 – 2016 za účelem identifikace vývojových trendů a hlavních determinant.

Metodika

Teoretická část práce bude zpracována s využitím metody studia dokumentu

Empirická část bude v různé míře využívat metod a technik statistické analýzy, a to zejména indexní, regresní a korelační analýzy.

Data budou čerpána z Českého statistického úřadu, Eurostatu a České národní banky.

Doporučený rozsah práce

40 – 50 stran

Klíčová slova

export, import, zahraniční obchod, platební bilance, inflace, směnný kurz

Doporučené zdroje informací

BRČÁK, J. – SEKERKA, B. *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-245-5.

CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské Unie*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2003. 709 s. ISBN 80-7179-804-5

Černošívková E., Plchová B. A kol. *Zahraniční obchod*, Bankovní institut vysoká škola, a.s. 2007, ISBN 978-80-7265-106-4

JUDr. Dvořák P., *Základy mezinárodní obchodní politiky*, VŠE v Praze, 1999, Fakulta

SVATOŠ, M. *Zahraniční obchod : teorie a praxe*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2708-0.

Předběžný termín obhajoby

2018/19 ZS – PEF (únor 2019)

Vedoucí práce

prof. Ing. Lukáš Čechura, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 5. 3. 2018

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 6. 3. 2018

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 21. 02. 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Zahraniční obchod a jeho determinanty" jsem vypracoval(a) samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.03.2019

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala prof. Ing. Lukáši Čechurovi, Ph.D., za cenné rady, připomínky, a především trpělivost a vstřícnost při vedení bakalářské práce.

Zahraníční obchod a jeho determinanty

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na téma „Zahraníční obchod a jeho determinanty“. Teoretická část se zabývá popisem určitých ekonomických pojmů zahraničního obchodu, ekonomických teorií a determinant, které na něj působí a ovlivňují. Jedná se hlavně o platební bilanci, tarifní a netarifní opatření a následně je popsána problematika měnových kurzů. Empirická část se zabývá analýzou vývoje zahraničního obchodu a jeho determinant v České republice za období od roku 2000 do 2016. Šetření se provádí pomocí indexní a korelační analýzy a regresní analýzy. Indexní analýza vypovídá o pozitivním vývoji zahraničního obchodu a jako hlavní exportní partner se prezentuje evropská unie. Pomocí regresní analýzy je zjištěna statisticky významná závislost mezi HDP a exportem/importem. V celku vývoj zahraničního obchodu české republiky je mírně rostoucí, v posledních letech má kladnou platební bilanci, díky vstupu do EU v roce 2004. Tento vývoj negativně ovlivňuje rok 2009, kdy dochází ke snížení exportu a importu v důsledku hospodářské krize.

Klíčová slova: Zahraníční obchod, import, export, platební bilance, směnný kurz, HDP, clo

Foreign Trade and its Determinants

Abstract

Bachelors thesis is focused on a topic "Foreign trades and its determinants". Theoretical part is deals with the description of particular economical concepts of foreign trade, economical theories and its determinants, which influence it. These are mainly the balance of payments, tariff and non-tariff measures and subsequently the issue of exchange rates is described. The empirical part deals with the analysis of the development of foreign trade and its determinants in the Czech Republic during the period from 2000 to 2016. The survey is executed using index and correlation analysis and regression analysis. The index analysis pictures the positive development of foreign trade and presents European Union, as its main export partner. Using the Regression analysis we can observe the statistically significant dependence between GDP and export / import. All in all, the development of the Czech Republic's foreign trade is moderately growing, having a positive balance of payments in recent years, due to EU accession in 2004. This development has a negative impact on the year 2009, when exports and imports are reduced as a result of an economic crisis

Keywords: Foreign trade, import, export, balance of payments, exchange rate, GDP, duty

Obsah

1 Úvod	10
2 Cíl práce a metodika	11
2.1 Cíl práce.....	11
2.2 Metodika.....	11
3 Literární rešerše.....	13
3.1 Vývojové fáze zahraničního obchodu	13
3.2 Teorie zahraničního obchodu.....	14
3.2.1 Merkantilismus	14
3.2.2 Teorie klasické školy.....	15
3.2.3 Neoklasická ekonomie	15
3.3 Význam zahraničního obchodu.....	16
3.4 Platební Bilance	17
3.4.1 Platební bilance v horizontálním členění	17
3.4.2 Platební bilance ve vertikálním členění.....	18
3.5 Protekcionismus a Liberalismus	19
3.6 Měnový kurz	21
3.6.1 Systém fixních měnových kurzů.....	22
3.6.2 Systém flexibilních měnových kurzů.....	22
3.7 Tarifní a netarifní opatření.....	22
3.7.1 Tarifní opatření – Clo	22
3.7.2 Netarifní opatření	23
3.8 Společná obchodní politika EU	24
4 Analýza zahraničního obchodu České republiky	25
4.1 Indexní analýza zahraničního obchodu	25
4.1.1 Indexní analýza exportu	26
4.1.2 Indexní analýza importu.....	27
4.1.3 Vývoj exportu a importu v ČR	28
4.1.4 Vývoj importu a exportu v rámci Evropské unie.....	29
4.2 Zahraniční obchod ČR podle teritoriálního rozdělení.....	30
4.2.1 Zahraniční obchod se sousedními státy – import	30
4.2.2 Zahraniční obchod se sousedními státy – export.....	31
4.2.3 Zahraniční obchod podle kontinentálního rozdělení – import.....	34
4.2.4 Zahraniční obchod podle kontinentálního rozdělení – export	35
4.3 Regresní analýza ZO a determinant	36
4.3.1 Regresní analýza Exportu.....	37
4.3.2 Regresní analýza Importu.....	38

4.4	Komoditní struktura zahraničního obchodu	39
4.4.1	Komoditní struktura exportu.....	39
4.4.2	Komoditní struktura importu	41
4.4.3	Vývoj exportu motorových vozů	42
4.4.4	Export motorových vozidel do vybraných zemí za rok 2016.....	43
5	Závěr	44
6	Seznam použitých zdrojů	45

Seznam grafů

Graf 1:	Vývoj exportu a importu v ČR.....	28
Graf 2:	Vývoj celkového exportu a exportu v rámci EU	29
Graf 3:	Export ČR do sousedních zemí, rok 2016	32
Graf 4:	Podíl exportu do Německa na celkovém exportu za rok 2016	33
Graf 5:	Vývoj exportu motorových vozidel do Německa (v mil. Kč)	42
Graf 6:	Export motorových vozidel do vybraných zemí za rok 2016.....	43

Seznam tabulek

Tabulka 1:	Zahraníční obchod ČR, ZO v rámci EU	25
Tabulka 2:	Indexní analýza exportu	26
Tabulka 3:	Indexní analýza importu.....	27
Tabulka 4:	Zahraníční obchod se sousedními státy, Import (v mld. Kč)	30
Tabulka 5:	Zahraníční obchod se sousedními státy, Export (v mld. Kč)	31
Tabulka 6:	Import podle kontinentálního rozdělení (v mil. Kč)	34
Tabulka 7:	Export podle kontinentálního rozdělení (v mil. Kč)	35
Tabulka 8:	Regresní analýza Exportu, Importu, HDP.....	36
Tabulka 9:	Regresní analýza exportu – hodnoty výpočtu	37
Tabulka 10:	Regresní analýza importu – hodnoty výpočtu.....	38
Tabulka 11:	Komoditní struktura exportu ČR (v mld. Kč)	39
Tabulka 12:	Komoditní struktura Importu ČR (v mld. Kč).....	41

1 Úvod

Zahraniční obchod je jeden z nejdůležitějších aspektů, který významně ovlivňuje růst nebo pokles HDP. Je možné říci, že efektivnost zahraničního obchodu vyjadřuje platební bilance, která vychází z rozdílů exportu a importu mezi domácí ekonomikou a zahraničím. Z obecného hlediska obchodování se zahraničními partnery podporuje mírovou spolupráci, díky které je sníženo riziko konfliktu. Všeobecně spolupráce napomáhá k vyšší vzdělanosti, zjištění nových poznatků ohledně kulturních tradic a dochází k rozvoji jazyků.

Z pohledu na Českou republiku se jedná o průmyslovou zemi, která je založena na exportně otevřené ekonomice. Proto je důležité provádět průběžnou analýzu vývoje zahraničního obchodu, a to v určitém čase, za účelem sledování a jeho zhodnocení.

Především proto je bakalářská práce zaměřena na vývoj zahraničního obchodu České republiky v období od roku 2000 až 2016. V první řadě bude zpracována teoretická část, která se zabývá popisem určitých ekonomických pojmů zahraničního obchodu, ekonomických teorií a determinant, které na něj působí a ovlivňují. Jedná se hlavně o platební bilanci, tarifní a netarifní opatření a následně je popsána problematika měnových kurzů. Empirická část bude zaměřena na analýzu vývoje zahraničního obchodu a jeho determinant v České republice za období od roku 2000 do 2016. Šetření se provádí pomocí indexní analýzy a korelační a regresní analýzy, pomocí kterých bude následně vývoj zhodnocen.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je zpracovat analýzu vývoje zahraničního obchodu v období 2000–2016 v rámci České republiky za účelem identifikace vývojových trendů a jeho hlavních determinant pro následné celkové zhodnocení zahraničního obchodu. Analýza je prováděna z hlediska teritoriálního rozdělení a komoditní struktury.

2.2 Metodika

V teoretické části, na základě studie odborné literatury, jsou přiblíženy základní pojmy zahraničního obchodu. Obsah se zaměřuje na vývojové fáze zahraničního obchodu, teorie, které svým způsobem ovlivnily ekonomické myšlení, a hlavně na determinanty působící na zahraniční obchod. Jedná se především o platební bilanci, následně je studie věnována tarifní a netarifní opatření a problematice měnových kurzů.

Empirická část je zaměřena na analýzu vývoje zahraničního obchodu České republiky v období od roku 2000 do 2016.

Analýza zahraničního obchodu ČR se zabývá vývojem importu a exportu České republiky v rozmezí let 2000 až 2016. K hodnocení je primárně využita indexní analýza, a to především bazické a řetězové indexy, pomocí kterých jsou vypočítány meziroční změny. Následně se šetřením zabývá regresní a korelační analýza. Data, využita pro analýzu empirické části, jsou čerpána z veřejných internetových zdrojů, především z internetové databáze Českého statistického úřadu (www.czso.cz), České národní banky (www.cnb.cz) a oficiálního portálu pro podnikání a export (www.businessinfo.cz).

Indexní analýza zahrnuje práci s bazickými a řetězovými indexy. Bazické indexy porovnávají koeficienty v časové řadě vždy ke stejnému období, zatímco indexy řetězové porovnávají koeficienty v časové řadě k předcházejícímu období.

- Bazický index $I_{i/0} = \frac{q_i}{q_0}$
- Řetězový index $I_{i-1} = \frac{q_i}{q_{i-1}}$

Následně v empirické části je využita jednoduchá regresní analýza, která popisuje vztah závislé proměnné Y (export/import) na nezávislé proměnné X (HDP). S pomocí provedené analýzy je možné posoudit závislost a nastínit změnu jedné proměnné ovlivňující proměnnou druhou.

Pro výpočet byla využita:

- Regresní funkce $Y = a + bx$

Y = závislá proměnná

X = nezávislá proměnná

3 Literární rešerše

3.1 Vývojové fáze zahraničního obchodu

Pojem zahraniční obchod vyjadřuje směnu zboží nebo služeb alespoň mezi dvěma subjekty domácího a zahraničního charakteru. Zahraniční obchod je značně ovlivňován využíváním různých měn, které lze v jednotlivých zemích interpretovat odlišně. Rozvoj mezinárodního obchodu přináší mnoho výzev a poskytuje širší výběr zboží a služeb pro lepší úroveň uspokojení spotřebitelských potřeb. (Sato A, Halík J., Hinča V., 2017)

Už v minulosti měli určité útvary větší úspěch při prezentování svých statků a služeb na trhu a usilovaly o prodej či výměnu svého zboží za jiné potřebné zboží. Jednalo se zejména o dvě možné situace, při získání nezbytných statků, které existovaly v malém množství nebo se v dané oblasti nevyskytovaly vůbec, setkali jsme se s obchodem či v horším případě s válkou.

Základní proces obchodování se uskutečňoval pomocí výměny jednoho statku za druhý, v dnešní době tento proces nazýváme kompenzace nebo barter. Postupně ale ztratil svůj význam a znesnadnil práci pro obchodníky. Byla potřeba obstarat jednotný směnný prostředek pro snadnější obchodování, jednalo se zejména o zlato, stříbro, sloní kost nebo jantar.

Později přišly na řadu peníze, nejprve se využívaly kovové mince, které byly nepraktické a těžké, a proto se následně začaly vyrábět papírové bankovky.

Velký význam pro rozvoj mezinárodního obchodu měly zámořské objevy. Hlavním důvodem bylo hledání nových trhů, zejména se zlatem a kořením. Zatímco rozvoj mezinárodní dělby práce velmi významně poznamenala průmyslová revoluce, nejvíce vynález parního stroje, lokomotivy, elektřiny a pokrok v budování infrastruktury.

Negativní vliv přinesly obě světové války, které zapříčinily útlum mezinárodního obchodu. K útlumu došlo hlavně proto, že válečné státy se zaměřovaly především na získání zbraní, munice a dostatek potravin. Po druhé světové válce došlo k urychlení rozvoje mezinárodního obchodu díky vědecko-technické revoluci a soupeření světových velmocí. Toto období neméně poznamenaly kosmické objevy, využití nukleární energie a rozvoj telekomunikací.

Současná doba nám přináší velmi dobré podmínky pro rozvoj mezinárodního obchodu, díky využívání informačních a komunikačních technologií v praxi a pozitivních globalizačních procesů. (Svatoš, 2009)

3.2 Teorie zahraničního obchodu

3.2.1 Merkantilismus

Vznik merkantilismu spadá do období počátků a upevňování centralizovaných monarchií, budování impérií a doby koloniální expanze. Z obecného hlediska ranní merkantilisté vycházeli z myšlenky, že národní bohatství je určeno především penězi. S odlišnou myšlenkou přichází pozdní merkantilisté, kdy hlavním smyslem peněz bylo zlevňování úvěru, díky jejich přílivu do země. (Svatoš a kol., 2009)

Merkantilismus se nejvíce zaznamenal v období od 16. století do 18. století, kdy měl největší vliv na obchodní a hospodářskou politiku státu. S merkantilistickým myšlením se můžeme setkat v dnešní hospodářské politice většiny zemí, zejména při podpoře vývozu a omezení dovozu.

Merkantilisté považovali za bohatství národa především zásoby drahých kovů. K takovému bohatství docházelo díky těžbě, nebo aktivní obchodní bilanci. Země, které neměly možnost těžby, byly nuceny vyvážet více zboží a služeb než dovážet.

„Zahraněční obchod označovali merkantilisté jako hru s nulovým součtem“, ¹ ve které platí, že jedna země vydělá a ta druhá musí prodělat. Bohužel jim ale nedocházelo, že díky mezinárodnímu obchodu se naopak zvyšuje celkové bohatství a mohou na něm vydělat obě strany.

V historii merkantilistickým příkladem je koloniální expanze, zejména objevení Ameriky Kryštofem Kolumbem v roce 1492. Hlavním cílem objevení Ameriky bylo získání drahých kovů.

Nejvýznamnějším představitelem byl Thomas Mun (1571–1641). Poznamenal se svým dílem *Bohatství Anglie ze zahraničního obchodu (England's Treasure by Forragin Trade)*. Mun tvrdil, že je nutné mít aktivní celkovou obchodní bilanci, a ne s jednotlivými zeměmi. Kládl důraz na tzv. *reexporty*, které nejprve do země dovezou suroviny (koupí vyvezou zlato), ty na svém území zpracují na hotové výrobky a opět vyvezou (prodejem obdrží zlato zpět).

Merkantilistické myšlení bylo vyvráceno klasickou politickou ekonomikou. Hlavními kritiky byli významní skotští filozofové David Hume a Adam Smith. (Kubišta, 2009)

¹ KUBIŠTA V., *Mezinárodní ekonomické vztahy*, 2009, s.13

3.2.2 Teorie klasické školy

Klasická škola vystupovala proti protekcionismu merkantilistické hospodářské politiky. Toto období poznamenala *teorie absolutních výhod*, jejíž autorem byl známý Adam Smith. Podle teorie absolutních výhod, příčinou mezinárodní směny byly nižší pracovní náklady než v ostatních zemích. Na tuto teorii navazoval a upravil ji David Ricardo, teorií komparativních výhod. Vypovídá o tom, že nejdůležitější pro obchod je poměr národních nákladů práce.

V tomto období vznikly dvě další důležité teorie, jedná se o teorii automatického vyrovnávání obchodní bilance, autorem je David Hume. Teorie spočívá v mezinárodním pohybu zlata, je určena především dovozčům, kteří měli obavy o svoji platební bilanci. Další je teorie reciproční poptávky Johna S. Milla, jež popisovala úroveň směnných relací. „Podle této koncepce se směnná relace ustálí v úrovni, ve které se nabídka a poptávka dvou směňovaných zboží mezi dvěma obchodujícími zeměmi vyrovná.“²

Poslední z teorií klasické školy je Marxova teorie mezinárodní hodnoty, kdy cena zahraničního zboží ve světě je stanovena množstvím práce, která je společensky potřebná. Je možno říci, že všechny tyto teorie podporovaly volný obchod, avšak tomuto tvrzení odporovala teorie podporující protekcionismus. (Soukup, 2012)

3.2.3 Neoklasická ekonomie

Toto období nejvíce poznamenalo Heckscherovým a Ohlinovým modelem, na který dále navazuje Teorem o vyrovnání cen výrobních faktorů, Stolperův a Samuelsonův teorem a Rybczynského efekt.

➤ Heckscherův a Ohlinův model

vychází z myšlenky, že existují dva typy států, které se v zásadě liší vybaveností výrobních faktorů. Buď se jedná o zemi, která je bohatá na kapitál a ta by se měla zaměřovat na výrobu kapitálově obtížnějších výrobků. Na druhou stranu stát, jehož primární předností je práce, by se měl věnovat hlavně výrobě pracovníčně náročnějších výrobků.

Avšak v reálném světě tento model zcela neplatí, protože výrobní faktory můžeme mezi sebou nahrazovat, práci kapitálem a naopak. Pokud by podle modelu platilo, že rozvojové země, které jsou lépe vybaveny prací, by se měly zaměřit hlavně na pracovníčně složitější výrobky, byly by dlouhodobě zaostalé.

² SOUKUP, A. *Mezinárodní ekonomie* 2012, s.23.

➤ **Stolperovův a Samuelsův teorém o změně světových cen**

Obecně při zvýšení světové ceny kapitálově náročného výrobku poroste i cena kapitálu. Dopady jsou na každou zemi různé záleží, zda se země zaměřuje na výrobu kapitálově nebo pracovní náročnějších výrobků. (Kubišta a kolektiv, 2009)

➤ **Teorém o vyrovnání cen výrobních faktorů**

„Předpokládá, že faktor, který je v dané ekonomice před započítáním mezinárodního obchodu drahý, stane se levnějším a opačně.“³ K vysvětlení je nejlepší si rozdělit země na A a B, kdy země A je dostatečně lépe vybavena kapitálem, oproti tomu země B prací. Před zahájením obchodních operací, pro zemi A jsou charakteristické vysoké mzdy a výnos z kapitálu nízký, zatímco země B má dostatečně vysoké ceny kapitálu a nízkou cenu práce. Po zahájení obchodu země A zvýší objem produkce určitého zboží, což ovlivní poptávku po výrobních faktorech. Ke zvýšení výroby je za potřeby větší obnos kapitálu, který je omezen. Bohužel ne každý je schopen vyrovnat a uspokojit vysokou poptávku, z důvodu nedostatečné pracovní síle. Tím na trhu dochází k nerovnováze a převisu poptávky nad nabídkou u kapitálu, zatímco práce bude nabízena ve větším množství. U ekonomiky B dochází k opačným změnám, a proto je možné očekávat, že cena práce poroste, díky převisu poptávky po práci, a cena kapitálu bude klesat, z důvodu vyšší nabídky. (Štěrbová a kol.,2013)

3.3 Význam zahraničního obchodu

K hodnocení zahraničního obchodu nám slouží několik hledisek.

- **Efektivnost** – Jedná se o snahu soustředit se hlavně na takové výrobky, které zemi přinesou maximální úspory společenských prací. Takovými produkty se následně zabývá vývoj a výzkum. Názorným příkladem je pro nás Japonsko, které se zaměřilo hlavně na vývoj optiky, elektroniky, robotizaci nebo vývoj dopravních prostředků.
- **Proporcionalita** – vyskytuje se málo zemí, které mají, díky svému domácímu trhu a průmyslové základny, zcela soběstačný vývoj. Mezi takové země patří USA, Ruská federace, Čína a další země patřící do „*emerging countries*“. Tyto země mají

³ ŠTĚRBOVÁ, L. a kol. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*, 2013, s.50.

dostatečnou surovinovou základnu, pomocí které mohou uspokojit své vlastní potřeby.

- **Demonstrativní efekt** – zaměřen na dovozní a vývozní program. Vývoz určité země představuje její stav a úroveň rozvoje ekonomiky. Naopak dovoz nám napovídá, co zemi schází a jak se vyrovnává s nedostatkem nevyrovnaností produktů. Tuto situaci ovlivňují světový technický, módní a designový trend a může mít vliv na společenský a ekonomický pokrok. Tato působení mají i pozitivní vliv na svět, jedná se například v podpoře ekologie, nový způsob balení produktů, náhrady energetických a netradičních zdrojů. (Svatoš a kolektiv, 2009)

3.4 Platební Bilance

Jedná se o systematický statistický záznam ekonomických transakcí subjektů, domácího trhu se zahraničím, za určité období. Časové rozlišení může být libovolné, česká národní banka dnes vydává měsíční záznamy a následně je upravuje na čtvrtletní nebo roční údaje. Obecně se zaznamenávají pohyby, vývoz a dovoz zboží. Také je zaznamenáván proces, kdy se zboží ze zahraničí do tuzemska doveze jen za účelem opravy nebo vylepšení a následně se opět vyveze. Tento proces se nazývá **zušlecht'ovací styk**. (Kubišta a kolektiv, 2009)

Existují dva druhy platební bilance:

- Tržní
- Účetní

„Tržní platební bilance představuje běžný a nepřerušovaný vztah dvou platebních trhů. Účetní platební bilance představuje statistický výkaz shrnující veškeré zahraniční transakce dané země během určitého období realizovaný podvojným účetnictvím.“⁴

3.4.1 Platební bilance v horizontálním členění

Horizontální členění můžeme přiřadit k věcné struktuře.

Základní položky:

- Běžný účet,
- Kapitálový účet,

⁴ BRČÁK J., SEKERA B., STARÁ D., *Makroekonomie – teorie a praxe*, 2014, s. 175

- Finanční účet,
- Saldo chyb a opomenutí, kurzové rozdíly,
- Změna devizových rezerv (měnový účet)
-

Běžný účet

se skládá z podúčtů Obchodní bilance, Bilance služeb, Bilance výnosů a Transfery. Platební bilance může být měřena dvěma způsoby, buď metodou „fob“ anebo „cif“. Metoda „fob“ (free of board) je způsob vyjádření zboží bez nákladu na pojištění a odvoz na hranice, zde jsou náklady zahrnuty v bilanci služeb. Metoda „cif“ (coast insurance freight transport) naopak všechny tyto náklady zahrnuje, využití náklady jsou obsaženy v obchodní bilanci. (Brčák, Sekera, Stará, 2014)

Kapitálový účet

Jde o proces, při kterém jsou zachycovány toky kapitálu ze zahraničí do domácí země a naopak. Umožňuje náhled na obchodování s akciemi, obligacemi a pohyby na bankovních účtech cizinců v domácím prostředí. Pohyb finančních aktiv může ovlivnit:

- Očekávaný vývoz
- Míra zdanění
- Očekávání změny měnového kurzu

Z časového hlediska můžeme kapitálové účty rozdělit na **Krátkodobá** a **Dlouhodobá**.

V krátkodobém časovém horizontu nazýváme finanční aktiva za horký kapitál, z důvodu rychlé migrace. Dlouhodobá finanční aktiva jsou například dlouhodobé úvěry i v podobě přímých zahraničních investic. (Soukup, 2005)

Saldo chyb a opomenutí a kurzové rozdíly

slouží k udržení rovnováhy platební bilance.

Změny devizových rezerv

je bilance spojena se zásobou peněz a deviz. Dála jsou zde obsaženy veškeré oficiální transakce, půjčky od měnových fondů a změna devizových rezerv.

3.4.2 Platební bilance ve vertikálním členění

Základní členění vertikální bilance spadá do dvou skupin:

- Kreditní

➤ Debetní

Kdy v zásadě platí, že při nárůstu kreditní položky se platební bilance zlepšuje, a naopak při nárůstu debetní položky dochází ke zhoršení platební bilance.

„Kreditní operace na trhu vytváří devizovou nabídku a debetní operace poptávku po divizích.“⁵

Vertikální platební bilanci můžeme členit na:

- Běžný účet platební bilance
- Kapitálový účet platební bilance

Pokud existuje deficit běžného účtu, je nutné ho financovat prodejem aktiv, nebo půjčováním v zahraničí, což znamená přebytek kapitálového účtu.

$$\text{deficit běžného účtu} + \text{čistý příjem kapitálu} = 0$$

Deficit běžného účtu je financován navyšujícím se kapitálem, jejich součet je nulový.

Pokud dojde k situaci, kdy země nemá žádná aktiva ani žádné rezervy nebo půjčky, je nucen dosáhnout vyrovnání na běžném účtu.

„Pokud je jak běžný účet, tak i kapitálový v deficitu, pak je v deficitu i celková platební bilance.“⁶

Sledovat platební bilanci je možno i u větších celků jako eurozóna. Při tomto sledování se země dělí na skupinu nízko inflačních zemí a vysoce inflačních zemí. Můžeme říci, že „nízko inflační země v podstatě financují deficity běžných účtů zemí s vysokou inflací.“ Pokud tento proces bude trvat delší dobu, země s deficity běžných účtů platební bilance se postupně stávají dlužnickými a naopak ty, které tyto deficity financují se stanou věřitelskými zeměmi. (Brčák, Sekera, Stará, 2014)

3.5 Protekcionismus a Liberalismus

Protekcionismus

je chápán jako chránící prostředek domácí ekonomiky před vnějšími vlivy. Můžeme říci, že filtruje negativní vlivy z vnějšího prostředí. Tento proces je regulován státem.

⁵ BRČÁK J., SEKERA B., STARÁ D., *Makroekonomie – teorie a praxe*, 2014, s. 177

⁶ BRČÁK, J. SEKERA, B. STARÁ, D. *Makroekonomie – teorie a praxe*, 2014, s. 178

Protekcjonismus může mít jak kladný, tak i záporný účinek, vždy záleží hlavně na ekonomických souvislostech a dalších faktech.

Obecné procesy protekcjonismu:

- Potlačení konkurence na vnitřním trhu
- Zachování výrobní struktury
- Vytvoření skleníkového prostředí pro domácí průmysl
- Nižší přínosy z komparativních výhod
- Vyšší výrobní a spotřebitelské ceny
- Vyšší mzdy a vyšší zaměstnanost
- Základní soběstačnost

Protekcjonismus se rozšířil jako autonomní praktika na přelomu dvacátých a třicátých let minulého století, především kvůli světové krizi, na kterou značně reagoval. V poválečném období stát především využíval protekcjonistické praktiky k ochraně intenzivního vývoje ekonomiky. Avšak vývoj vyžadoval hlubší a širší zapojení do mezinárodní směny, kdy protekcjonismus představoval zásadní překážku pro partnerské státy. Tento problém byl řešen snahou o vytvoření vzájemných obchodně-politických režimů s cílem liberalizovat obchod. (Kubišta a kol., 2009)

Autarkie

Situace, při níž se uzavírá domácí trh vůči dovozu a zakazuje vývoz. V některých případech stát umožní dovoz a vývoz, ale jen v malé míře. Tento proces může mít později za následek chudobu, vysoké výrobní náklady, inflaci a nelegální obchod. (Štěrbova a kol., 2013)

V minulosti se o autarkní přístup pokoušela Albánie a částečně i Čína, v dnešní době můžeme hovořit o Severní Koreji. (Kubišta a kol., 2009)

Liberalismus

Obecně slouží k odstraňování překážek při obchodu. Jedná se především o tarifní a netarifní bariéry. Cílem liberalismu je zpřístupnění vnitřního trhu zahraniční konkurenci a nepřijímání státních podpor jak přímých, tak i nepřímých.

Obecně liberalismus vede k:

- Propuštění zahraničních vlivů na domácí výrobu

- Změně výrobní struktury
- Zvýšení konkurence na domácím trhu
- Nižším spotřebitelským cenám
- Eliminaci inflace a stabilitě cen
- Snížení mezd a zvýšení nezaměstnanosti
- Monopolnímu ovládnutí trhu (Kubišta a kol., 2009)

3.6 Měnový kurz

Pod tímto pojmem je možné si představit numerickou proměnou, která vyjadřuje vztah dvou měn, které tvoří tzv. měnový pár. Přesněji řečeno nám vyjadřuje vztah jedné měny vyjádřen hodnotou druhé měny. Rozlišujeme dva druhy zápisu:

- **Měnový kurz v přímé kotaci**

Říká nám, kolik máme zaplatit z domácí měny za jednotku cizí měny. Pokud stojí jedno euro 26 korun, v přímé kotaci bude zapsáno jako 26 CZK/EUR. Hodnota může být vyjádřena i s desetinnou čárkou například 26,5 CZK/EUR. Pokud se kurz bude zvyšovat, znamená to, že koruna oslabuje vůči euru.

- **Měnový kurz v nepřímé kotaci**

Nepřímá kotace je vlastně opak přímé. Říká nám, kolik bude stát domácí měna v cizí měně. Nepřímá kotace je zapsána jako 0,036 EUR/CZK, což znamená, že jedna koruna česká stojí 0,036 eur. K posílení koruny dojde v momentě, pokud bude zápis zapsán 0,038 EUR/CZK.

Při zápisu hraje zásadní roli, kdo je hodnotící subjekt a jaká je domácí měna. V české republice je domácí měna česká koruna a zápisy kurzů jsou ve tvaru přímé kotace, ale z pohledu jiného státu, který má odlišnou domácí měnu, tento zápis vyzní v nepřímé kotaci. (Kubišta a kolektiv, 2009)

Problematika měnového kurzu je velmi důležitá, a to především v otevřených ekonomikách. Jeho změny a výše, dostatečně ovlivňují import a export zboží a služeb, hodnotu devizových rezerv, transfery plateb a mezinárodní pohyb kapitálu.

Díky měnovým kurzům dokážeme porovnat ceny zboží nebo služeb v různých zemích. Přehled aktuálních měnových kurzů najdeme na kurzovním lístku, který každý den obnovuje česká národní banka. (Soukup, 2012)

3.6.1 Systém fixních měnových kurzů

Při zavedení fixních měnových kurzů státem, musí platit, že stát musí nasytit přebytečnou poptávku nebo v opačném případě snížit přebytečnou nabídku. Centrální banka je nucena mít zásobu devizových rezerv, tedy zahraniční měny, kterou je možné vyměnit za měnu domácí, k udržení stability kurzu. Nákup a prodej cizí měny se nazývá intervence a Centrální banka je provádí do takové míry, než má dostatečné rezervy. Pokud banka nemá dostatek rezerv, dochází k devalvaci. Pevné měnové kurzy se zaváděly především po 2. světové válce. (Brčák, J. Sekera, B. Stará, 2014)

3.6.2 Systém flexibilních měnových kurzů

Při takových kurzech centrální banka zásadně nezasahuje do pohybu měnového kurzu, ale přenechává mu volný pohyb, aby sám vyrovnával nabídku a poptávku po zahraniční měně. Jsou rozlišovány dva druhy směnných kurzů, jedná se o čistý floating a řízený floating. U čistého floatingu je možné volně určovat měnové kurzy bez zásahu státu. Saldo platební bilance je v tomto případě nula. Řízený floating je ovlivněn intervencí nákupu a prodeje zahraničních měn a tím do jisté míry ovlivňuje pohyb měnových kurzů. (Brčák, J. Sekera, B. Stará, 2014)

3.7 Tarifní a netarifní opatření

3.7.1 Tarifní opatření – Clo

Jedná se o jeden z nejstarších nástrojů vyměřování poplatku za přechod zboží přes celní hranici. Clo plní několik významných funkcí, především fiskální, za účelem příjmů do státního rozpočtu. Dále funkci ochrannou, kdy dochází k navýšení ceny dováženého výrobku a tím i k znevýhodnění oproti domácí produkci. Tímto způsobem jsou chráněna vybraná odvětví domácí výroby před zahraniční konkurencí, díky získanému času jsou schopna domácí odvětví zvýšit svoji konkurenceschopnost pomocí investice, inovace nebo restrukturalizace.

Clo plní také úlohu nástroje regulace komoditních a teritoriální struktury dovozu. Jedná se o nastavení rozdílných celních sazeb na určité výrobky nebo vůči určitým státům.

Díky možnosti vyšších cel, se stát může bránit před dovozem určitých surovin, materiálů nebo výrobků, které mohou zapříčinit negativní dopad na životní prostředí. Zde clo plní funkci ekologickou a chrání tak své přírodní prostředí.

Clo je možné vyměřit třemi různými způsoby:

- Clo valorické – metoda, která se vypočítá pomocí stanoveného sazebníku s procentuálními sazbami. Tato metoda je nejpoužívanější.
- Clo specifické – méně využívaná metoda, z hlediska stanovení fixní částky za množstevní jednotku.
- Clo kombinované nebo diferencované – jedná se o kombinaci dvou výše uvedených metod. (Machková, Černošlávková, Sato a kolektiv, 2007)

3.7.2 Netarifní opatření

Vytvořeno původně jako doplněk k tarifnímu opatření, ale dnes mají větší význam než celní nástroje. V obchodní politice je využíván jako nástroj protekcionismu. Jedná se o každou překážku (kromě cel), která může jakýmkoliv způsobem ovlivnit obchod. (Kubišta a kolektiv, 2009)

Mezi netarifní nástroje patří:

- Kvantitativní restrikce – Aktuální nástroj obchodní politiky. Princip spočívá ve stanovení maximální hranice povoleného vývozu a dovozu. Při porušení limitu je dovozce nebo vývozce postížen sankcemi (vyšší celní sazba).
- Dovozní depozita – můžeme je přirovnat **dovozním přírážkám**. Působí zejména na finančně slabší dovozce. (Plchová, Abrahám, Helísek, 2010)

Speciální cla:

- Antidumpingové clo – pro dovážené výrobky. Jedná se o výrobek, který svojí cenou nepřevyšuje cenu podobného výrobku při běžném obchodu ve vývozní zemi.
- Odvetné (retorzní) clo – určité přírážky přidávané k běžné celní sazbě. Může dojít i k vytvoření zvláštního cla, pokud se jedná o diskriminaci vývozu výrobků na některých zahraničních trzích
- Vyrovnávací clo – uděleno pro vyrovnání subvence, které byly poskytnuty přímo nebo nepřímo zahraničnímu výrobcí nebo dovozci. (Machková, Černošlávková, Sato a kol, 2007)

3.8 Společná obchodní politika EU

Jedná se o obchodní prostředí nejen v rámci EU, ale i za její hranice. V zásadě Evropská unie umožňuje volný přístup konkurenci na trh. Podporuje expanzi podniků z EU na trh třetích zemí.

Volný vývoz, bez ohledu na množství, je od roku 1993 zaznamenán ve společné obchodní politice. Do této doby existovala určitá omezení

V Rámci volného dovozu se jedná o dovoz bez množstvího ohraničení. Tento proces je právně ošetřen proti nepoctivým obchodním praktikám a ochranou před nadměrným dovozem zboží ze zahraničí.

Pro společnou ochranu byl vytvořen jednotný celní sazebník, nástroj na ochranu trhu.

V roce 2004, kdy došlo k novému zformování Evropské komise, byly stanoveny společné cíle obchodní politiky. V první řadě se jedná o podporu prosperity, sociální spravedlnosti a trvale udržitelného rozvoje. V rámci WTO se 153 členskými státy je nejlepší možnost vytvořit postupnou liberalizaci obchodu. (Kubišta a kol., 2009)

Společná obchodní politika představuje dosažení určitých cílů:

- Respektování životního prostředí
- Postupný rozvoj ekonomických aktivit
- Zvyšování životní úrovně
- Dodržování solidarity členských států

Základní principy, založené na jednání EU s třetími zeměmi, jsou založené na především na liberalizačním procesu. V Evropské unii bylo dosaženo vysoké liberalizace v rámci vnitřního obchodu, ale naopak došlo k diskriminaci třetích zemí. (Plchová, Abrahám, Helísek 2010)

4 Analýza zahraničního obchodu České republiky

4.1 Indexní analýza zahraničního obchodu

Hlavní zaměření této kapitoly je indexní analýza importu a exportu České republiky v období od roku 2000 do 2016. Pomocí bazických a řetězových indexů jsou vypočítány meziroční změny.

Tabulka 1: Zahraniční obchod ČR, ZO v rámci EU

Rok	Celkový Export	Celkový Import	Export do EU	Import z EU
	mld. Kč	mld. Kč	mld. Kč	mld. Kč
2000	1 121,10	1 241,92	965,38	932,89
2001	1 268,15	1 385,56	1 099,57	1 033,25
2002	1 254,86	1 325,67	1 074,97	961,11
2003	1 370,93	1 440,72	1 196,87	1 034,21
2004	1 722,66	1 749,10	1 500,80	1 264,20
2005	1 868,59	1 829,96	1 607,48	1 310,87
2006	2 144,57	2 104,81	1 847,86	1 489,98
2007	2 479,23	2 391,32	2 125,76	1 695,50
2008	2 473,74	2 406,49	2 119,02	1 613,62
2009	2 138,62	1 989,04	1 820,34	1 329,82
2010	2 532,80	2 411,56	2 134,87	1 530,08
2011	2 878,69	2 687,56	2 398,10	1 718,78
2012	3 072,60	2 766,89	2 495,73	1 779,61
2013	3 174,70	2 823,49	2 572,99	1 840,88
2014	3 628,83	3 199,63	2 981,97	2 119,68
2015	3 883,25	3 477,00	3 231,20	2 276,61
2016	3 974,04	3 494,67	3 323,71	2 345,02

Zdroj: Český statistický úřad, 2019

Tabulka č. 1 znázorňuje vývoj zahraničního obchodu celkem v období od 2000 do 2016 a následně z celkového zahraničního obchodu, obchod v rámci Evropské unie. V první řadě je vytvořena indexní analýza celkového importu a exportu a posléze je okomentován vývoj zahraničního obchodu v rámci EU.

4.1.1 Indexní analýza exportu

Tabulka 2: Indexní analýza exportu

Rok	Export	Bazické indexy	Řetězové indexy
	mld. Kč	v %	v %
2000	1 121,10	100	-
2001	1 268,15	113,12	113,12
2002	1 254,86	111,93	98,95
2003	1 370,93	122,28	109,25
2004	1 722,66	153,66	125,66
2005	1 868,59	166,67	108,47
2006	2 144,57	191,29	114,77
2007	2 479,23	221,14	115,61
2008	2 473,74	220,65	99,78
2009	2 138,62	190,76	86,45
2010	2 532,80	225,92	118,43
2011	2 878,69	256,77	113,66
2012	3 072,60	274,07	106,74
2013	3 174,70	283,18	103,32
2014	3 628,83	323,68	114,30
2015	3 883,25	346,38	107,01
2016	3 974,04	354,48	102,34

Zdroj: Český statistický úřad, 2019, vlastní výpočet

Tato tabulka znázorňuje vývoj exportu České republiky v průběhu 2000 až 2016. Export je mírně kolísavý s růstovou tendencí, kde nejlépe tento průběh vystihují bazické indexy. Největší změny nastaly po roce 2004, zde je možné zaznamenat nejvyšší meziroční nárůst za celé sledované období, a to o 25,66 %. V tomto období Česká republika vstoupila do Evropské unie, to umožnilo bezbariérový prodej zboží do členských států EU. Mírný pokles je zaznamenán v roce 2009, tento jev byl zapříčiněn ekonomickou krizí, díky řetězovým indexům je patrné, že export se meziročně snížil zhruba o 13,50 % tedy o 335,12 miliard Kč. Naopak rok poté, tedy v roce 2010, se export výrazně zvýšil a to o 394,18 miliard Kč. Export v roce 2016 činil 3974,04 miliard Kč a ve srovnání s rokem 2000 se zvýšil trojnásobně, což nám vykazují bazické indexy.

4.1.2 Indexní analýza importu

Tabulka 3: Indexní analýza importu

Rok	Import	Bazické indexy	Řetězové indexy
	mld. Kč	v %	v%
2000	1 241,92	100	-
2001	1 385,56	111,57	111,57
2002	1 325,67	106,74	95,68
2003	1 440,72	116,01	108,68
2004	1 749,10	140,84	121,40
2005	1 829,96	147,35	104,62
2006	2 104,81	169,48	115,02
2007	2 391,32	192,55	113,61
2008	2 406,49	193,77	100,63
2009	1 989,04	160,16	82,65
2010	2 411,56	194,18	121,24
2011	2 687,56	216,40	111,45
2012	2 766,89	222,79	102,95
2013	2 823,49	227,35	102,05
2014	3 199,63	257,63	113,32
2015	3 477,00	279,97	108,67
2016	3 494,67	281,39	100,51

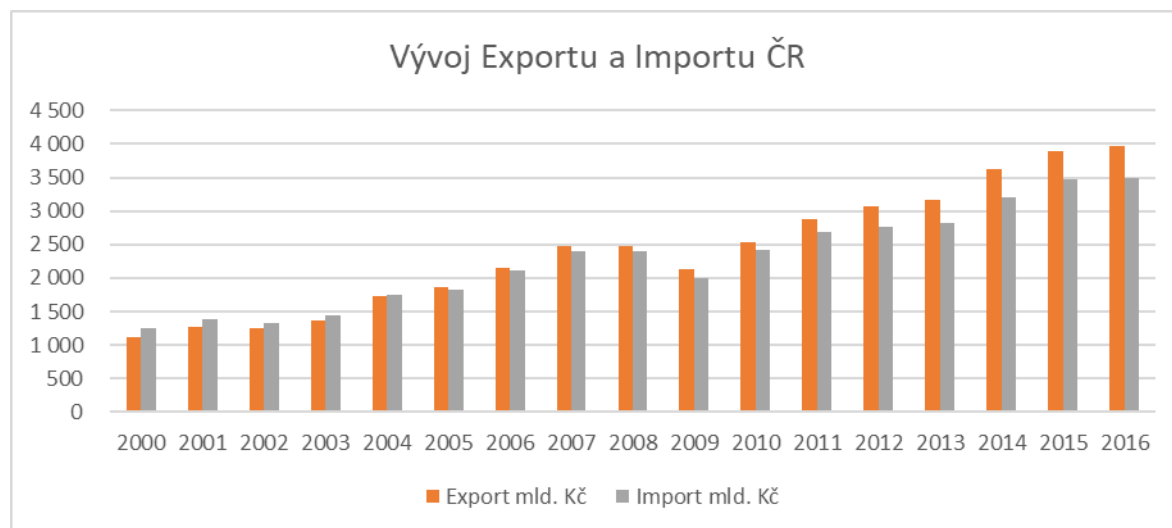
Zdroj: Český statistický úřad, 2019, vlastní výpočet

V tabulce č. 2 je znázorněn vývoj importu s mírným meziročním kolísáním. Z bazických indexů je možné vyčíst mírný růst importu od roku 2000 do roku 2004. Pro rok 2004 je zřejmý nárůst až o 40 % v porovnání s rokem 2000. Tento jev byl způsoben díky vstupu do EU. V řetězových indexech je patrné, že pro tento rok je hodnota 121,40 %, což znamená nárůst o 21,40 % z předchozího roku 2003, jedná se i o nejvyšší meziroční nárůst za celé sledované období. V meziročním srovnání v roce 2009, díky světové krizi, je zaznamenán pokles importu o necelých 18 %, i když ve srovnání s rokem 2000 je tato hodnota skoro dvojnásobná. Značné zvýšení importu nastalo následně v roce 2010, kdy činil lehce přes 2,4 miliardy, jedná se o druhý nejvyšší meziroční nárůst. Až do roku 2016 se import mírně

zvyšoval. Je možné říci, že za celé sledované období se import v roce 2016 skoro až ztrojnásobil.

4.1.3 Vývoj exportu a importu v ČR

Graf 1: Vývoj exportu a importu v ČR

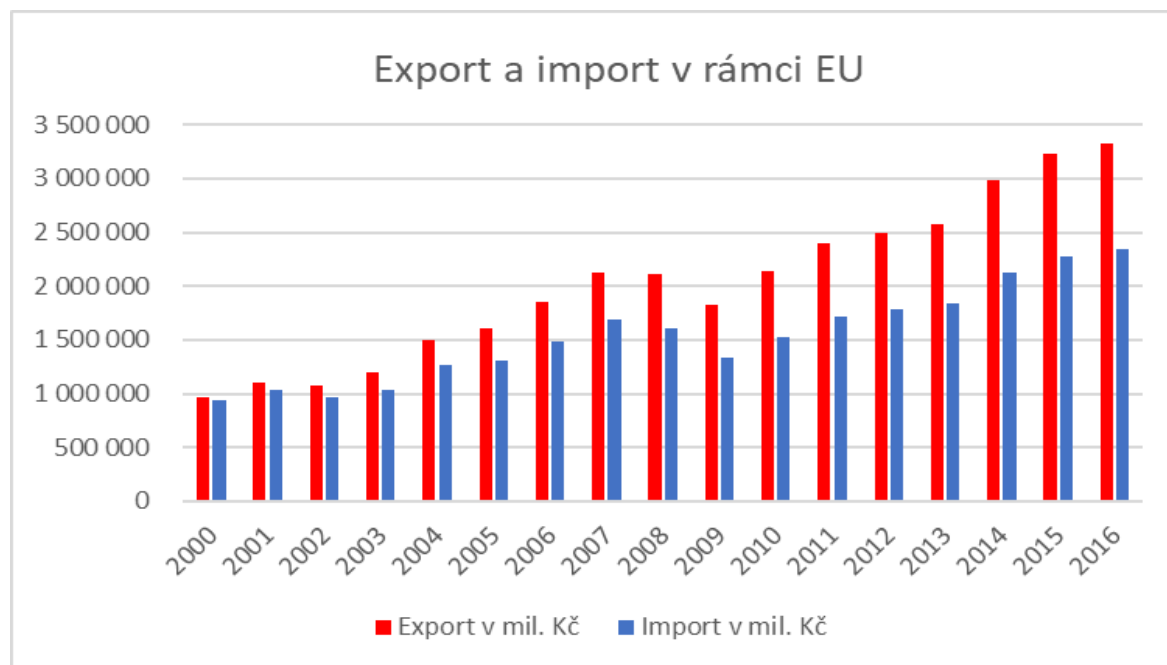

Zdroj: Český statistický úřad, 2019, vlastní zpracování

Z grafu je patrné, že vývoj zahraničního obchodu mírně rostl. Díky možnosti vstoupit do Evropské unie v roce 2004, se pro Českou republiku otevřel volný trh. Dokonce z grafu je možno vyčíslit značný nárůst jak, importu tak exportu. Díky finanční krizi nastal mírný pokles v roce 2009. Poté je zaznamenán opět mírný růst, a to především u exportu, který značně převyšuje import od roku 2009. V roce 2016 dosahoval skoro 4 000 miliard korun. Je možné říci, že Česká republika je exportní stát a má kladnou platební bilanci. Celkově lze zhodnotit vývoj zahraničního obchodu jako kladný.

4.1.4 Vývoj importu a exportu v rámci Evropské unie

Graf 2: Vývoj celkového exportu a importu v rámci EU

Zdroj: Český statistický úřad, 2019, vlastní zpracování

V rámci exportu do Evropské unie se vývoz zboží, za celé sledované období, zvýšil až trojnásobně, tyto údaje udává graf č.2. Značný meziroční nárůst, druhý nejvyšší, je možné sledovat v roce 2004, až o 25 %. Nárůst je hlavně zapříčiněn vstupem ČR do Evropské unie, a tak umožnění volného obchodu v rámci EU. Ekonomická krize měla za následek mírný pokles exportu i importu v roce 2009, kdy hodnota exportu do EU činila 1820 miliard korun a import 1330 miliard korun. Podle meziročních řetězových indexů se import i export snížil přibližně o 14 %. Od roku 2010 až do 2016, export výrazně převyšuje import, export i import mají mírnou růstovou tendenci.

4.2 Zahraníční obchod ČR podle teritoriálního rozdělení

Tato část se věnuje analýze zahraničního obchodu v rámci teritoriálního rozdělení. V první řadě je rozebrán obchod se sousedními státy České republiky, následně je analýza zaměřena na kontinentální rozdělení importu a exportu.

Tento obchod je ovlivňován především geografickou polohou a politickou situací.

4.2.1 Zahraníční obchod se sousedními státy – import .

Tabulka 4: Zahraníční obchod se sousedními státy, Import (v mld. Kč)

Rok	Německo	Polsko	Rakousko	Slovensko
2000	400,54	44,33	61,33	74,58
2001	464,06	52,65	64,43	75,86
2002	430,48	53,19	57,55	69,35
2003	469,32	59,81	61,76	74,71
2004	554,34	83,11	70,06	93,92
2005	550,50	91,00	73,03	99,80
2006	599,42	118,83	78,53	112,85
2007	670,19	137,15	91,09	127,87
2008	643,33	140,80	89,48	133,33
2009	528,65	126,64	72,47	108,62
2010	613,70	154,24	81,23	125,94
2011	689,59	176,66	88,52	153,07
2012	699,62	196,38	88,51	167,06
2013	723,61	212,01	87,02	160,77
2014	834,73	248,36	99,49	169,40
2015	901,43	275,62	103,49	178,37
2016	924,08	288,89	101,37	177,64

Zdroj: Český statistický úřad, 2019

V tabulce, která se zaměřuje na dovážené zboží do České republiky ze sousedních zemí, je patrný pozitivní růst mezinárodního obchodu až do roku 2009. Pokles způsobila světová krize. Následně od roku 2010 až do roku 2016 import opět narůstá. Razantní zvýšení importu je patrné v roce 2004, díky vstupu do Evropské unie. Nárůst u členských zemí EU a zároveň sousedících států, se pohybuje od 20 % do 35 %. Hlavním importním partnerem

pro Českou republiku je Německo. V průběhu celého období se množství importovaného zboží zvýšil trojnásobně. Jak lze předpokládat, tak nejvyšší meziroční nárůst byl v roce 2004 díky volnému obchodu. Nejvýznamnější vývoj importu je v Polsku za celé období se dovoz zboží do České republiky zvýšil až šestinásobně. Jediné Polsko ze všech sousedních států, má vyšší import než export, tedy od něj nakupujeme více zboží, než mu prodáváme. V roce 2016 obchodování se sousedními státy činil 38 % z celkového zahraničního obchodu.

4.2.2 Zahraniční obchod se sousedními státy – export.

Tabulka 5: Zahraniční obchod se sousedními státy, Export (v mld. Kč)

Rok	Německo	Polsko	Rakousko	Slovensko
2000	453,52	60,90	66,96	86,06
2001	484,88	65,79	73,05	101,98
2002	457,13	59,25	69,45	96,74
2003	507,15	65,67	85,62	109,11
2004	623,10	90,43	103,70	145,54
2005	628,53	102,34	104,67	161,35
2006	684,97	121,39	109,50	180,46
2007	762,34	147,05	113,80	214,80
2008	759,66	160,10	117,03	227,57
2009	694,48	123,06	100,01	186,95
2010	819,24	154,64	119,67	217,29
2011	927,06	181,47	130,68	257,56
2012	966,19	187,11	141,65	277,49
2013	993,74	190,44	144,05	280,08
2014	1161,24	217,11	156,76	304,11
2015	1248,36	227,94	158,12	348,04
2016	1286,72	229,14	168,45	331,35

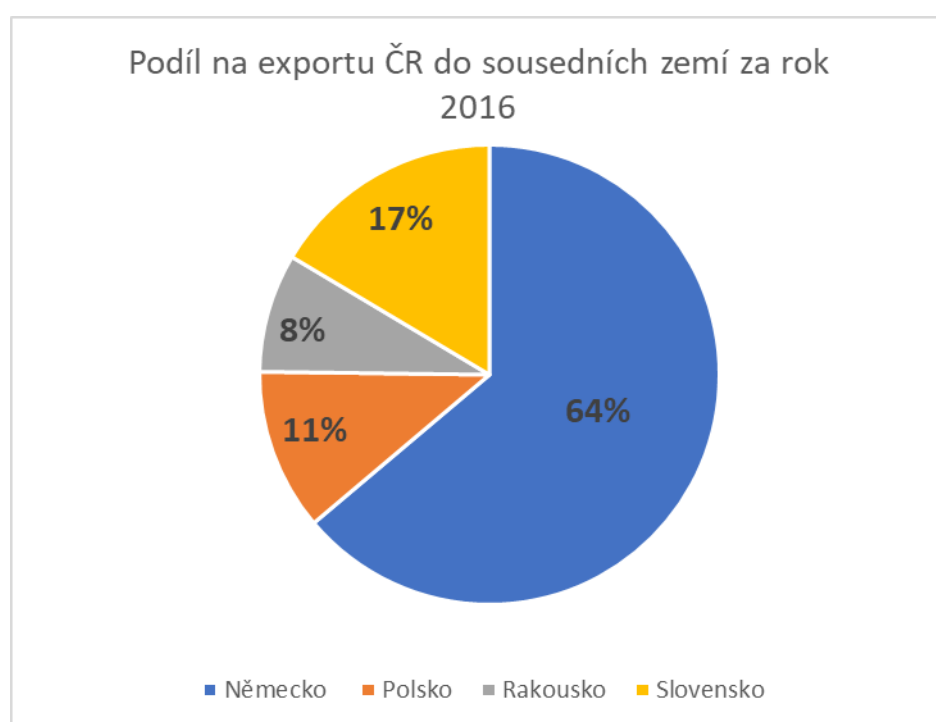
Zdroj: Český statistický úřad, 2019

Vývoj exportu zboží do sousedních států je pro Českou republiku pozitivní. Celkově má mírnou růstovou tendenci. Díky vstupu do EU je v roce 2004 nejvyšší meziroční nárůst vývozu, který se pohybuje od 20 % do 35 %. Rok 2009 byl poznamenán finanční krizí a

tím se i snížilo vyvážené množství, do Polska až o 24 %. Posléze je export opět v růstové fázi. Hlavním exportním partnerem pro ČR je Německo, stejně jako u importu.

Za celé sledované období se navýšil skoro o trojnásobek. Nejvýznamnější vývoj exportu dosahuje Slovensko, jeho celkový vývoj se navýšil skoro o čtyřnásobek. U všech sousedních zemí, kromě Polska, platí, že jim více prodáváme, než od nich nakupujeme.

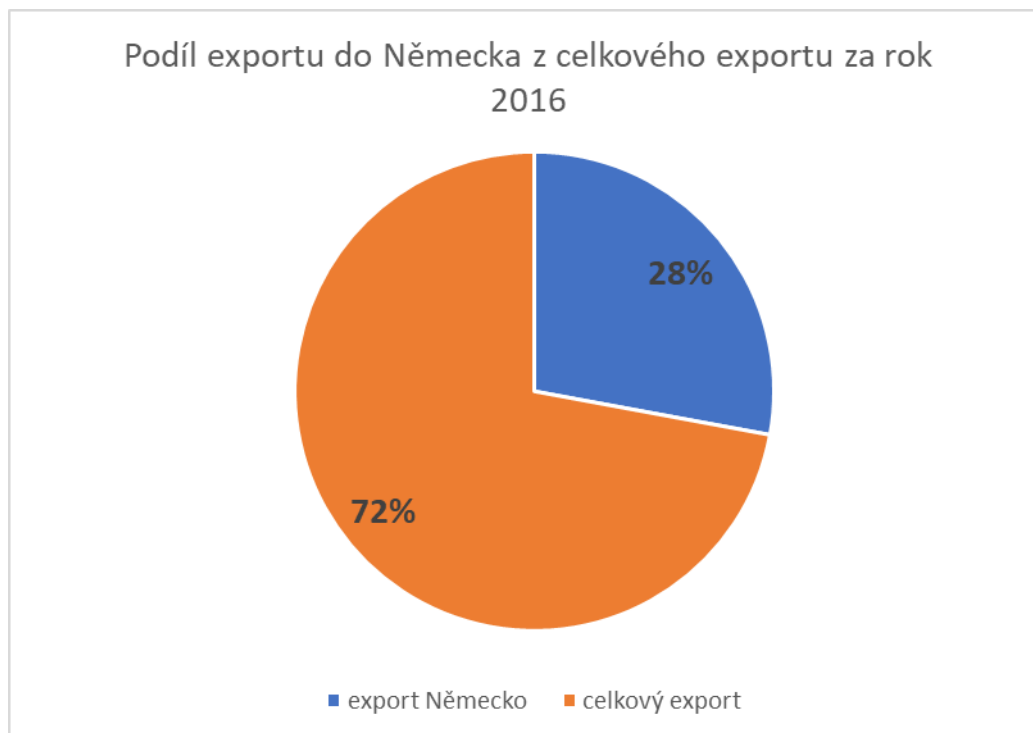
Graf 3: Export ČR do sousedních zemí, rok 2016

Zdroj: Český statistický úřad, 2019, vlastní zpracování

Graf 3 jasně popisuje podíl sousedních států na export České republiky. Je zde následně vidět, že Německo je hlavním exportním partnerem a činí 64 % exportu v rámci sousedních zemí.

Graf 4: Podíl exportu do Německa na celkovém exportu za rok 2016

Zdroj: Český statistický úřad, 2019, vlastní zpracování

Graf č. 4 zobrazuje podíl exportu Německa na celkovém exportu České republiky za rok 2016. Německo se na exportu podílí až 28 % což je značně vysoký podíl, pokud se jedná jen o jeden stát.

4.2.3 Zahraniční obchod podle kontinentálního rozdělení – import

Tabulka 6: Import podle kontinentálního rozdělení (v mil. Kč)

Rok	Evropa	Amerika	Asie	Afrika	Oceánie a polární oblasti
2000	1 061 490	67 612	100 523	8 307	2 113
2001	1 167 307	71 005	133 435	10 182	2 806
2002	1 075 799	63 784	176 241	6 106	2 354
2003	1 159 040	63 760	207 188	6 917	2 160
2004	1 403 917	76 312	252 515	11 106	2 606
2005	1 489 504	67 916	256 067	11 754	2 534
2006	1 694 006	71 226	322 864	11 540	2 780
2007	1 883 856	77 560	410 586	13 452	2 501
2008	1 854 926	73 608	458 858	11 040	2 987
2009	1 501 901	60 105	408 206	8 469	2 211
2010	1 754 298	74 721	559 815	11 295	2 535
2011	1 973 990	77 480	611 031	14 552	3 307
2012	2 052 920	90 932	591 147	15 621	3 993
2013	2 116 554	94 194	576 905	17 488	4 091
2014	2 368 732	112 504	679 578	18 653	4 086
2015	2 498 190	118 846	811 298	20 193	4 688
2016	2 558 251	117 272	769 837	21 558	4 536

Zdroj: Český statistický úřad, 2019

Tabulka 7 se zabývá analýzou importu z kontinentálního hlediska v období od 2000 do 2016. Nejvýznamnějším importním partnerem pro Českou republiku je Evropa. V roce 2000 tvořila 86 % z celkového importu. Nejméně významným kontinentem se dle analýzy uvádí Oceánie a polární oblasti, ty tvořily v roce 2000 jen 2,113 miliard korun. Vývoj je rostoucí kromě roku 2009, kdy působila světová krize a tím zapříčinila pokles importu u všech kontinentů. Další vývoj od roku 2016 je lineárně rostoucí. V roce 2016 tvořily sledované oblasti podíl na importu v následujícím pořadí: Evropa, ve které je umožněno volné obchodování z většiny vyspělých zemí a tvoří 74 %, jedná se především o Německo, Polsko, Slovensko a Itálii. Druhou významnou oblastí je Asie, která tvoří 22 % z celkového importu, jedná se o silnou oblast, a to především o země jako Čína, z části Rusko, Korea a Japonsko. V rámci importu s Amerikou můžeme hovořit hlavně o obchodování s USA.

4.2.4 Zahraniční obchod podle kontinentálního rozdělení – export

Tabulka 7: Export podle kontinentálního rozdělení (v mil. Kč)

	Evropa	Amerika	Asie	Afrika	Oceánie a polární oblasti
2000	1 028 588	40481	45128	5515	1379
2001	1 170 688	46127	43681	6390	1263
2002	1 152 439	44250	48595	6377	1822
2003	1 272 258	41291	45518	6307	1786
2004	1 600 359	50069	58731	8960	3023
2005	1 714 532	65303	71045	13412	2933
2006	1 978 894	67747	76944	15837	3987
2007	2 291 015	66790	95992	18757	5579
2008	2 291 306	61124	91694	18973	5847
2009	1 960 571	56128	94302	22344	4279
2010	2 314 535	66952	117813	25060	6785
2011	2 626 590	82051	133733	26417	8079
2012	2 771 760	100384	158434	28025	11427
2013	2 857 677	101469	165773	32678	14736
2014	3 261 790	117619	190349	42859	14253
2015	3 478 389	132921	209463	42333	17148
2016	3 578 346	125455	215553	40028	12531

Zdroj: Český statistický úřad, 2019

Export České republiky podle kontinentálního rozdělení udává tabulka č.8. Zde platí podobně jako u importu, že hlavním exportním partnerem je Evropa. Ta v roce 2000 tvořila až 92 %. Celkový vývoj je rostoucí až do roku 2009, kdy se export snížil u všech kontinentů kromě Asie a Afriky. Hlavními evropskými partnery je především Německo, které tvoří obchodně největší část, dále Slovensko, Polsko, Francie a Velká Británie. Celkově v roce 2016 Evropa tvořila 90 % exportu z ČR. Druhým významným exportním partnerem je opět Asie, ta tvoří v roce 2016 jen 6 % z exportu. Z pohledu komodit se jedná především o vývoz motorových vozidel.

4.3 Regresní analýza ZO a determinant

Kapitola regresní analýza se zabývá závislost mezi importem, exportem a HDP. Výpočet je proveden pomocí regresní analýzy.

Tabulka 8: Regresní analýza Exportu, Importu, HDP

Rok	Export	Import	HDP
	mld. Kč	mld. Kč	mld. Kč
2000	1 121	1 242	2379
2001	1 268	1 386	2568
2002	1 255	1 326	2682
2003	1 371	1 441	2810
2004	1 723	1 749	3062
2005	1 869	1 830	3265
2006	2 145	2 105	3513
2007	2 479	2 391	3840
2008	2 474	2 406	4024
2009	2 139	1 989	3930
2010	2 533	2 412	3962
2011	2 879	2 688	4034
2012	3 073	2 767	4060
2013	3 175	2 823	4098
2014	3 629	3 200	4314
2015	3 883	3 477	4596
2016	3 974	3 495	4768

Zdroj: Český statistický úřad, 2019

Tabulka 9 uvádí hodnoty vývoje exportu, importu a HDP v běžných cenách, které jsou následně využity k výpočtu regresní analýzy importu a exportu.

4.3.1 Regresní analýza Exportu

Závislá proměnná je v tomto případě export v mld. Kč a nezávislou proměnou je HDP vyjádřen v mld. Kč.

Funkce exportu je tvořena regresní rovnicí $y' = a + b \cdot x_1$. Kdy neznámá x_1 vyjadřuje HDP

Tabulka 9: Regresní analýza exportu – hodnoty výpočtu

Proměnná	Parametr	Směrodatná odchylka	t-hodnota	p-hodnota
Konstanta	-2039,99319	350,0222975	-5,828180673	3,32466E-05
HDP	1,222285289	0,094378457	12,95089287	1,51423E-09

Koeficient korelace	0,958076045
Koeficient determinace	0,917909708

Zdroj: Vlastní výpočet

Z tabulky 10 je možné vyčíst, že p-hodnota proměnné x_1 vyšla nižší než 0,05, tím se jedná o statisticky významnou proměnnou na hladině $\alpha = 5\%$.

Koeficient korelace má hodnotu 95,81 %, což vyjadřuje velice silnou závislost.

Dalším výpočtem koeficientu determinace je jasné, že daná funkce je dle statistického zhodnocení velmi významná. Závislá proměnná je vysvětlena z 91,80 %.

Regresní funkce exportu je vyjádřena jako $y' = 1,2223x_1 - 2040$

Z výpočtu lze definovat, že pokud HDP se zvýší o 1 %, tak objem exportu se zvýší o 1,2223 miliard Kč. Jedná se o přímou úměru, protože čím bude vyšší HDP, tím bude vyšší export.

4.3.2 Regresní analýza Importu

V regresní analýze importu byl import v mld. Kč zvolen jako závislá proměnná, jako nezávislá proměnná je HDP v mld. Kč.

Funkce importu je tvořena regresní rovnicí $y' = a + b \cdot x_1$. Kdy neznámá x_1 vyjadřuje HDP v mld. Kč.

Tabulka 10: Regresní analýza importu – hodnoty výpočtu

Proměnná	Parametr	Směrodatná odchylka	t-hodnota	p-hodnota
Konstanta	-1259,680008	270,755283	-4,652466961	0,000312743
HDP	0,971466313	0,073005252	13,30680042	1,03968E-09

Koeficient korelace	0,960158244
Koeficient determinace	0,921903854

Zdroj: Vlastní výpočet

Obdobně jako u exportu, tak i u importu je HDP statisticky významná proměnná na hladině $\alpha = 5 \%$., jelikož p-hodnota vyšla nižší než 0,05. Koeficient korelace, který udává silnou závislost mezi importem a HDP je 96,02 %. Významnost regresní funkce lze vyčíst i z koeficientu determinace, který činí 92,20 %.

Funkce importu je $y' = 0,9715x_1 - 1259,68$

Z rovnice lze odvodit určité změny, a to pokud vzroste HDP o 1 % dojde ke zvýšení importu. Opět se jedná o přímou úměru.

4.4 Komoditní struktura zahraničního obchodu

V této kapitole je provedena analýza importu a exportu komoditní struktury za období od 2000 do 2016. Data jsou rozdělena do deseti skupin dle dělení CZ-NACE. Ke konci šetření je vybrána jedna komodita a u ní popsán vývoj od roku 2000 do 2016.

Vývoj importu a exportu je ovlivněn teritoriálním rozdělením, politickou situací a preferencí komodit.

4.4.1 Komoditní struktura exportu

Tabulka 11: Komoditní struktura exportu ČR (v mld. Kč)

rok	0 Potraviny a živá zvířata	1 Nápoje a tabák	2 Suroviny nepoužitelné s výjimkou paliv	3 Minerální paliva, maziva a příbuzné materiály	4 Živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky
2000	33,0	8,4	39,6	34,2	1,3
2001	34,4	8,7	38,6	38,2	1,4
2002	31,1	8,6	35,1	36,0	1,0
2003	36,4	8,2	38,4	39,4	1,0
2004	47,4	8,9	47,3	49,9	1,0
2005	61,1	10,6	47,2	57,4	1,8
2006	62,0	10,7	55,0	61,8	1,6
2007	71,9	14,5	64,9	67,5	2,1
2008	77,9	16,4	64,6	84,3	2,8
2009	73,9	16,2	57,5	77,6	2,9
2010	76,3	16,8	75,9	93,9	4,6
2011	91,4	17,1	80,9	109,6	4,8
2012	108,1	19,9	86,4	118,7	9,2
2013	116,1	22,6	84,8	97,0	9,2
2014	130,4	27,4	88,9	98,8	10,4
2015	141,9	33,3	85,9	116,5	12,5
2016	141,4	35,9	81,5	77,0	13,7

	5	6	7	8	9
rok	Chemikálie a příbuzné výrobky jinde neuvedené	Tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu	Stroje a dopravní prostředky	Průmyslové spotřební zboží	Komodity a předměty obchodu jinde nezatříděné
2000	79,6	285,1	498,4	140,5	1,0
2001	81,9	309,1	599,7	154,8	1,3
2002	74,7	294,0	623,0	149,5	1,9
2003	80,6	316,4	687,2	161,5	1,8
2004	104,0	388,5	876,1	198,5	0,9
2005	119,0	406,3	949,2	215,6	0,5
2006	129,9	445,3	1 141,7	235,9	0,7
2007	144,2	501,1	1 343,4	269,0	0,8
2008	147,3	482,5	1 331,0	265,5	1,3
2009	136,4	376,4	1 145,5	250,2	2,0
2010	164,2	435,3	1 382,3	280,5	3,0
2011	180,2	507,8	1 576,3	307,2	3,5
2012	189,5	532,5	1 663,4	340,4	4,6
2013	202,5	550,4	1 710,9	374,0	7,2
2014	240,9	598,5	1 997,4	428,4	8,0
2015	240,6	614,0	2 153,1	476,3	9,3
2016	238,9	612,7	2 236,9	527,1	8,9

Zdroj: Český statistický úřad, 2019

V tabulce 12 je znázorněný vývoj komodit od roku 2000 do 2016. Ve sledovaném čase u všech komodit dochází k růstu, kdy v roce 2004 je možné zaznamenat silnější růst díky vstupu České republiky do Evropské unie. Tuto situaci mění rok 2009, kdy dochází k poklesu exportovaného zboží, zapříčiněný ekonomickou krizí. Nejméně vyváženou skupinou je skupina 4 živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky. Nejvýznamnější skupinou jsou stroje a dopravní prostředky, jedná se o nejvíce vyvážené zboží, a to hlavně do Německa. Dalšími přednostně vyváženými skupinami jsou např. průmyslové spotřební zboží, které je na druhém místě nejvíce vyvážena skupina pro rok 2016. Další vyváženou skupinou jsou tržní výrobky tříděné podle materiálu.

4.4.2 Komoditní struktura importu

Tabulka 12: Komoditní struktura Importu ČR (v mld. Kč)

	0	1	2	3	4
rok	Potraviny a živá zvířata	Nápoje a tabák	Suroviny nepoužitelné s výjimkou paliv	Minerální paliva, maziva a příbuzné materiály	Živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky
2000	50,2	7,4	39,4	119,9	2,6
2001	53,7	7,3	40,0	125,7	3,1
2002	54,2	6,6	38,2	100,2	3,0
2003	57,1	7,5	41,0	107,8	3,8
2004	72,1	10,7	52,9	122,1	4,2
2005	81,6	11,8	51,4	167,6	3,6
2006	89,0	13,0	57,3	200,8	3,7
2007	102,9	15,7	58,3	191,3	3,3
2008	105,2	12,7	64,1	250,2	4,5
2009	106,9	13,5	44,8	184,0	5,5
2010	112,6	14,4	64,6	231,4	4,1
2011	123,2	16,3	80,1	286,2	5,9
2012	136,8	18,5	79,3	307,6	5,4
2013	145,8	19,8	78,3	292,3	6,8
2014	158,6	19,8	80,1	269,4	8,0
2015	173,6	23,5	76,0	228,2	9,3
2016	174,0	25,4	73,7	175,1	11,0
	5	6	7	8	9
rok	Chemikálie a příbuzné výrobky jinde neuvedené	Tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu	Stroje a dopravní prostředky	Průmyslové spotřební zboží	Komodity a předměty obchodu jinde nezatříděné
2000	139,1	257,9	496,7	128,3	0,4
2001	151,0	280,1	584,4	139,9	0,3
2002	148,4	273,0	561,7	140,0	0,3
2003	164,4	289,8	616,3	152,7	0,4
2004	194,8	360,8	739,9	190,7	0,8
2005	201,5	374,3	736,9	200,0	1,3
2006	219,1	428,5	870,7	221,5	1,1
2007	248,5	500,2	1 028,0	241,7	1,3
2008	247,1	474,5	994,8	251,3	2,0
2009	222,6	351,0	821,2	237,3	2,3
2010	257,4	430,3	1 046,0	247,4	3,4
2011	293,7	490,1	1 126,9	259,5	5,6
2012	307,0	493,7	1 143,5	267,5	7,5
2013	323,0	505,7	1 156,4	285,6	9,7
2014	371,5	561,6	1 384,1	337,7	8,9
2015	390,9	592,3	1 589,2	384,9	9,2
2016	400,2	591,2	1 601,9	433,3	9,0

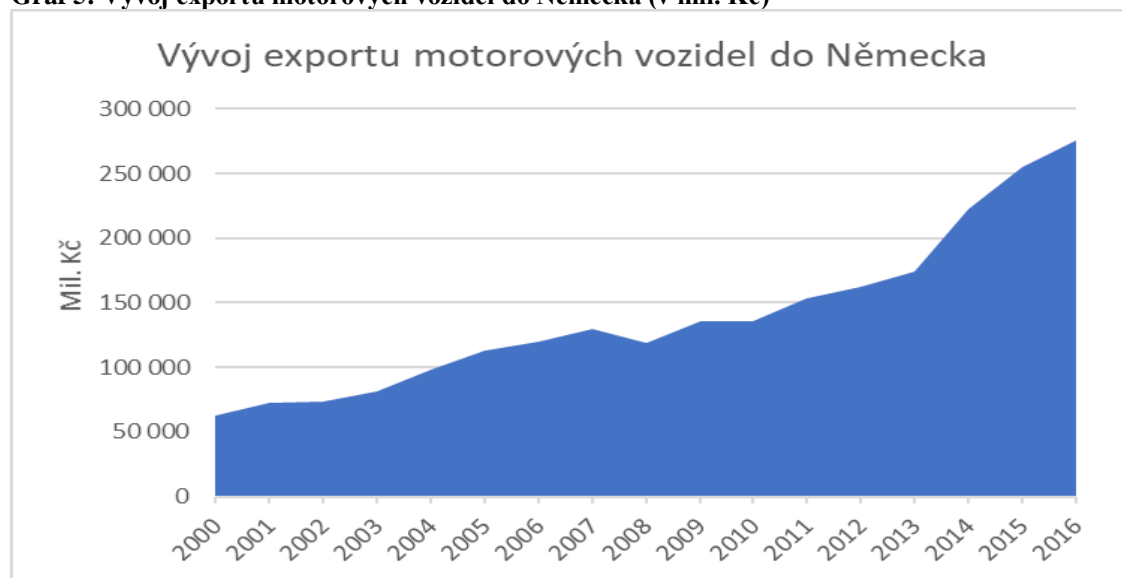
Zdroj: Český statistický úřad, 2019

Tabulka č. 13 zobrazuje vývoj importu komodit v daném období. Obdobně jako u exportu vývoj importu poznamenali dvě zásadní období, a to vstup do Evropské unie v roce 2004 a následně po růstu importu došlo v roce 2009 k poklesu u většiny komodit. I u importu je nejvýznamnější skupina Stroje a dopravní prostředky, které k nám nejvíce dováží Německo. Stejně jako u exportu se nejméně dovážela skupina živočišných a rostlinných tuků, olejů a vosků. Druhou nejvýznamnější skupinou jsou Tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu import směřuje především z Číny.

V celku je možné říci, že Česká republika je spíše exportní země. Jak export, tak i import mají růstovou tendenci. A dokonce i méně významné výrobky Česká republika více vyváží, než dováží.

4.4.3 Vývoj exportu motorových vozů

Graf 5: Vývoj exportu motorových vozidel do Německa (v mil. Kč)

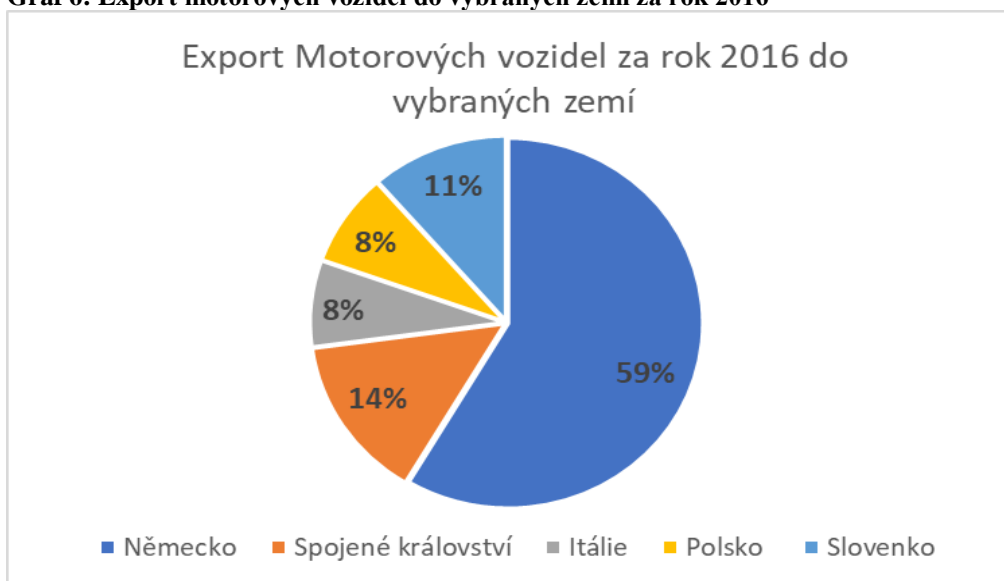
Zdroj: Český statistický úřad, 2019, vlastní zpracování

Graf 5 je zaměřen na export motorových vozidel do Německa od roku 2000 do 2016. Jedná se o jednu z nejvíce vyvážených komodit pro Českou republiku. Graf je zaměřen na Německo, jelikož se jedná o hlavního exportéra především této komodity. Vývoj je od počátku roku 2000 s růstovou tendencí až do roku 2009, zde dochází k mírnému poklesu. Pokles je hlavně zapříčiněn světovou krizí. Následně od roku 2010 export opět stoupá a od roku 2014 je růst nejvýraznější.

4.4.4 Export motorových vozidel do vybraných zemí za rok 2016

Export v rámci vybraných zemí za rok 2016 je vyobrazen na grafu č.6. Vývoz vozů jasně převažuje do Německa s 59 %. Spojeného království importovalo vozy v hodnotě 67 287 mil. Kč, Slovenska 53 840 mil. Kč, Polska 38 198 mil. Kč a Itálie 35 511 mil. Kč. Podíl těchto vybraných zemí je vyjádřen v procentuálním vyjádření.

Graf 6: Export motorových vozidel do vybraných zemí za rok 2016

Zdroj: Český statistický úřad, 2019, vlastní zpracování

5 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zpracovat analýzu zahraničního obchodu České republiky v letech 2000 až 2016 za účelem vymezení vývojových trendů a jeho determinant, které na něj působí. Pro vývoj zahraničního obchodu České republiky byly zásadní dvě období. Jedná se především o vstup do EU v roce 2004 a následně ekonomická krize v roce 2009. Nové členství v EU mělo pro Českou republiku velmi pozitivní přínos, který zjednodušil obchod v rámci členů EU i výši HDP. Kdežto Hospodářská krize v roce 2009 měla negativní dopad. Došlo jak ke zpomalení celkové ekonomiky, tak i poklesu importu a exportu z většiny zemí, a hlavně ke snížení HDP.

Z hlediska platební bilance v prvních pěti letech byla celková platební bilance záporná, až po vstupu do EU, kdy začal díky vyššímu exportu růst. V roce 2016 činila až 479,4 miliard korun.

Obchodování se zeměmi z hlediska teritoriálního je jednoznačné, že hlavním kontinentálním partnerem pro Českou republiku je Evropa. Export v roce 2016 tvořil až 90 % z celkového exportu. Z konkrétních zemí jsou hlavními obchodními partnery členy EU, a to především Německo, které tvoří v roce 2016 28 % exportu. EU je pro Českou republiku nejlepším obchodním partnerem především díky možnosti volného obchodu, což vyústí i v nižší náklady, a to především díky blízkosti zemí.

Co se týče komoditní struktury, nejvyšší export i import tvoří automobilová vozidla a celkově skupina stroje a dopravní prostředky. Následně významnou skupinou jsou tržní výrobky tříděné podle materiálu. K nejméně vyváženým komoditám patří skupina živočišné a rostlinné tuky, oleje a vosky. Zápornou bilanci představují komodity ve skupinách 05 a 03, Minerální paliva, maziva a příbuzné materiály a druhá skupina chemikálie a příbuzné výrobky.

Z celkového vývoje si Česká republika počíná značně dobře. Z hlediska exportu by se mohla zaměřit i na jiné země kromě EU. Tím by si zajistila větší stabilitu, a hlavně omezila závislost na Evropské unii. Na škodu by nebylo se více zaměřit na agrární obchod, zvýšit export agrárních surovin a tím si více zabezpečit soběstačnost v zemědělství.

6 Seznam použitých zdrojů

BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA a Dana STARÁ, 2014. *Makroekonomie - teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-492-3.

CIHELKOVÁ, Eva, 2003. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: C.H. Beck. Beckova edice ekonomie. ISBN 80-7179-804-5.

KUBIŠTA, Václav, 2009. *Mezinárodní ekonomické vztahy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-191-5.

MACHKOVÁ, Hana, Eva ČERNOHLÁVKOVÁ a Alexej SATO, 2007. *Mezinárodní obchodní operace*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1590-2.

NEAL, Larry, 2007. *The economics of Europe and the European Union*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 978-0-521-68301-2.

PLCHOVÁ, Božena, Josef ABRHÁM a Mojmír HELÍSEK, 2010. *Česká republika a EU: ekonomika - měna - hospodářská politika*. Praha: Krigl. ISBN 978-80-86912-39-4.

SATO, Alexej, Jaroslav HALÍK a Vít HINČICA, 2017. *International business operations*. Prague: Oeconomica, nakladatelství VŠE. ISBN 978-80-245-2205-0.

SOUKUP, Alexandr, 2005. *Mezinárodní ekonomie*. Praha: Eurolex Bohemia. ISBN 80-86861-82-1.

SOUKUP, Alexandr, 2012. *Mezinárodní ekonomie*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-392-6.

SVATOŠ, Miroslav, 2009. *Zahraniční obchod: teorie a praxe*. Praha: Grada. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-2708-0.

ŠTĚRBOVÁ, Ludmila, 2013. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-4694-4.

Česká národní banka [online], 2019. [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <https://1url.cz/qmox>

Český statistický úřad [online], 2019. [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <https://1url.cz/kMRIIn>

Český statistický úřad [online], 2019. [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <https://1url.cz/FMRI6>

BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export [online], 2019. [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <https://1url.cz/YMRIx>

Český statistický úřad [online], 2019. [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <https://1url.cz/uMRIY>